WWF Suomi
Lintulahdenkatu 10
00500 HELSINKI

Puh (09) 7740 100
wwf.fi
panda.org

Ympäristövaliokunta 16.10.2019

Asia: WWF Suomen lausunto asiasta ” HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020, teema: ilmastotoimet” & joitain huomioita julkisen talouden suunnitelmasta

WWF kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Seuraavassa tiivistelmä keskeisistä huomioista:

- Yleistä: Talousarvioesityksessä ja julkisen talouden suunnitelmassa on muutamia tärkeitä ja positiivisia panostuksia ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta. Ilmastotieteen osoittamaan päästövähennystarpeen jyrkkyyteen ja kiireellisyyteen nähden nämä linjaukset kokonaisuudessaan ovat kuitenkin valitettavan vaatimattomia.
- Huomattavin pettymys talousarvioesityksessä on se, että ympäristölle haitallisiin tukiin ei vieläkään kunnolla puututa. Vaikuttavin ilmastotoimi, joka ensi vuoden talousarviossa olisi voitu toteuttaa, olisi ollut turpeen verotuen lakkauttaminen. Lisäksi teollisuuden päästökauppakompensaatio sekä energiaveronpalautukset tulisi ajaa alas kiireellisesti, muiden haitallisten tukien ohella. Tämä hidastelu luo painetta tulevalle energiaverouudistuksen määrätietoiselle toteuttamiselle.
- Rakennusten energiatehokkuustoimet ovat keskeisiä kivihiilestä ja turpeesta eroon pääsemiseksi kestävästi. Siten asuinkiinteistöjen energia-avustusten lisääminen on erittäin tärkeä linjaus. Tulisi varmistaa, että myös energiatuen tason nosto tukee energiatehokkuuden kehittymisen tavoitetta. Suunta on oikea, muutosvauhdin riittävyys on kysymysmerkki.
- Raideliikenteen väyläinvestointisuunnitelmat sekä panostukset joukkoliikenteeseen, kevyeen liikenteeseen ja sähköautojen latausinfraan ovat tervetulleita. Myös liikennepolttoaineiden veronkorotus ohjaa oikeaan suuntaan. Suhteessa sektorin uudistamisen tarpeeseen summat kuitenkin vaikuttavat pieniltä. Liikennesektorille jää myös useampia haitallisia tukia.
- Budjettiehdotuksessa maankäyttösektorin ilmastopolitiikka saa lähes 20 miljoonan euron määrärahan. Odotamme ohjelman sisältää vahvoja ja kiireellisiä toimia hiilinielujen vahvistamiseksi, hiilivarastojen suojelemiseksi ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi. Metsille tulisi asettaa raivausmaksu.
- Maatalouden taakanjakosektorille kohdistuvat päästöt eivät ole lähteneet laskuun. Talousarvioesityksen miljoona euroa kestävän ruokajärjestelmän toteuttamiseen ja ruokahävikin torjuntaan vuonna 2020 on oikean suuntainen satsaus, mutta riittämätön tarvittavan muutoksen aikaansaamiseksi. Lisäksi maataloustuotannon tukijärjestelmä sekä ruoan kulutuksen ohjaus kaipaavat perusteellista uudistamista.

- Kehitysyhteistyörahojen korotus on erittäin tervetullutta. Prosentuaalinen korotus näyttää olevan vaatimaton kansainväliseen 0,7 % tavoitteeseen verrattuna. Ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen on onnistunut painopistealuevalinta. Suomen lahjamuotoinen ilmastorahoitus tulisi nostaa vähintään 200 miljoonaan euroon vuodessa. Sen lisäksi myös kansainvälisen luonnonsuojelun rahoitusta pitää vahvistaa: luonnon monimuotoisuuden rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa on merkittävä, varsinkin köyhissä ja kehittyvissä maissa, jotka ovat suuresti riippuvaisia ekosysteemipalveluista ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä
- Riippumattoman tieteellisen tutkimuksen rooli on ensiarvoisen tärkeä tietoon perustuvassa poliittisessa päätöksenteossa. Siten on kannatettavaa, että ehdotuksen mukaisesti Ilmastopaneelin roolia vahvistetaan ja sen rahoitusta lisätään.
- Luonnon ekosysteemeistä tulee entistäkin tärkeämpiä sekä ilmastonmuutoksen torjunnan että sopeutumisen kannalta. Luonnonsuojeluun budjetoidaan vihdoinkin ensi vuonna merkittävästi enemmän kuin aiemmin, tämä on hyvä suunta. Huomauttaisimme kuitenkin, että esimerkiksi Etelä-Suomen metsien suojeluohjelman Metson rahoitus näyttäisi edelleen jäävän alemmalle tasolle kuin se oli vuosina 2008-2017 keskimäärin. Metsähallituksen tuloutustavoite valtiolle näyttäisi säilyvän ylimitoitetun korkeana, mikä voi johtaa arvokkaiden luontokohteiden hakkuisiin ja valtion metsien hiilinielujen heikkenemiseen.

Yleistä
Kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC ja kansainvälinen luontopaneeli IPBES korostavat yhteenvedoissaan tarvetta perustavanlaatuiselle ja kiireelliselle systeemimuutokselle, jotta ilmasto- ja ekosysteemien toiminta säilyisi ennakoitavana, mikä mahdollistaisi ihmisten hyvinvoinnin jatkossakin. Talousarvioehdotusta ja julkisen talouden suunnitelmaa tulisi arvioida tästä näkökulmasta.

Suomella on edessään vaativa tehtävä, jotta tekisimme oman osuutemme maapallon lämpenemisen rajoittamisesta 1,5 asteeseen. Hallitus on asettanut tavoitteeksi hiilineutraaliuden 2035 ja negatiiviset päästöt sen jälkeen. Nyt on jo todella kiire tavoitteiden lisäksi määritellä myös päästövähennyksiä radikaalisti ja ripeästi vähentävät toimet. Olimme odottaneet, että tämä olisi näkynyt selkeästi valtion talousarvioehdotuksessa vuodelle 2020, mutta valitettavasti näin ei ole. Ehdotus sisältää useita satsauksia tärkeisiin ilmastotoimenpiteisiin, mutta suuruusluokka on kaukana tarvittavasta muutoksesta.

Ilmastopaneelin laskelmien mukaan Suomen tulisi vähentää päästöjä 35 Mt vuoteen 2035 mennessä saavuttaakseen hiilineutraaliustavoitteensa, mutta 19,2 Mt suuruisille vähennyksille ei ole vielä mitään toimia. Kuilu on todella iso. Olemmekin huolissamme siitä, miten hallitus aikoo saada tarvittavan muutoksen aikaan vai jäävätkö ilmastopuheet lopulta tavoitteiden tasolle.

Ympäristölle haitalliset tuet
Ympäristölle haitallisiin tukiin ei vieläkään, kaikista puheista ja tutkimustuloksista huolimatta, kunnolla puututa. Tämä on selkärangatonta valtiolta, jolla on sekä mahdollisuus että kyvykkyys

torjua ilmastonmuutosta tehokkaasti. Rahavirtojen ohjaaminen vähähiilisen yhteiskunnan kehittämiseen on minimivaatimus. Jotta ilmastotavoitteisiin päästäisiin, pitää kaikki fossiilisten energiamuotojen käyttöön kannustavat tuet lopettaa.

Tukien karsinta pitää jo nyt aloittaa ilmastolle haitallisista ja talouden uudistumista hidastavista tuista, kuten turpeen alennetusta verotuksesta, energiaintensiivisen teollisuuden energiaveronpalautuksista ja teollisuudelle maksettavasta päästökauppakompensaatiosta. Päästökauppakompensaatio on alusta asti saanut kovaa kritiikkiä. Työ- ja elinkeinoministeriö on linjannut, ettei päästökauppakompensaatiota ole syytä jatkaa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT ei ole pitänyt tukea tarkoituksenmukaisena missään vaiheessa. Päästökauppakompensaatio onkin lähinnä tulonsiirto osakkeenomistajille. Vanhaa ylläpitävän sijaan tulot päästöoikeuksien myynnistä tulee ohjata kansainvälisiin ilmastotoimiin ja kehitysyhteistyöhön.

Huhtikuun lopussa 2019 julkaistiin Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ja Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ETLA:n tutkijoiden selvitys yritystukien vaikutuksesta Suomen kilpailukykyyn. Myös tässä Valtioneuvoston kanslian tilaamassa selvityksessä päädytään samoihin johtopäätöksiin: energiaverojen palautus ja päästökauppakompensaatio kohdentuvat harvoille energiaintensiivisille aloille ja painottuvat suurille yrityksille, tarpeellisuutta ei voida perustella teknologian ulkoisvaikutuksilla tai rahoitusrajoitteilla eli kasvukilpailukyvyn vahvistamisella, ne vääristävät kilpailuasetelmaa sekä toimialojen että pienten ja suurten yritysten välillä, ja voivat olla jopa kasvukilpailukyvylle haitaksi.

Vaikuttavin ilmastotoimi, joka ensi vuoden talousarviossa olisi voitu toteuttaa, olisi ollut turpeen verotuen lakkauttaminen. Turpeella on pieni osuus energiantuotannossa, mutta se on mittava päästölähde, maaperäpäästöt mukaan lukien. Ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi turpeen kaivuusta tulisi luopua kokonaan, jotta sekä maaperästä että käytöstä aiheutuvat päästöt voitaisiin minimoida. Hallitusohjelman kirjaus puolittamisesta ei ole linjassa hiilineutraaliustavoitteen kanssa.

Turpeen käyttö on kasvanut ja turpeen verotuki vuodelle 2020 on nousemassa. Muista fossiilisista lämmityspolttoaineista, kuten kivihiilestä ja maakaasusta, maksetaan Suomessa hiilidioksidiveroa. Turpeelle on tehty poikkeus, vaikka turpeen ilmastovaikutus on kivihiiltäkin pahempi. Jos turvetta verotettaisiin kuten muita fossiilisia polttoaineita, sen vero olisi yli kymmenkertainen. Suomi on kieltämässä vuonna 2029 Suomessa kivihiilen energiakäytön, mutta turpeenpoltto saa jatkua. Turpeen polton jatkuminen uhkaa jopa tehdä osin tyhjäksi kivihiilen energiakäytön kiellon ilmastotavoitteet.

Infrastruktuuri

Rakennusten osuus Suomen energiankulutuksesta ja kokonaispäästöistä on noin 30 %. Lämmöntuotannossa olisi siirryttävä poltosta riippumattomiin ratkaisuihin ja roimiin energiatehokkuuden parannuksiin. Siten asuinkiinteistöjen energia-avustusten nostaminen ja öljylämmityksestä luopumisen tukeminen ovat erittäin tärkeä linjaus rakennusten energiatehokkuuden parantamiseksi. Myös energiatuen tason nosto voi tukea tavoitetta. Toimenpiteisiin osoitetut varat vaikuttavat varsin maltillisilta suhteessa sektorin tarpeisiin.

Liikennesektorin päästöjen vähentämiseksi tarvitaan kiireellisiä toimia välittömästi. Tarvittaviin päästövähennyksiin ei päästä ilman merkittävää taloudellista ohjausta ja investointeja. Raideliikenteen väyläinvestointisuunnitelmat sekä panostukset joukkoliikenteeseen, kevyeen liikenteeseen ja sähköautojen latausinfraan ovat tervetulleita. Myös liikennepolttoaineiden veronkorotus ohjaa oikeaan suuntaan. Suhteessa sektorin uudistamisen tarpeeseen summat kuitenkin vaikuttavat pieniltä. Liikennesektorille jää myös useampia haitallisia tukia.

Luonnonsuojelu ja ennallistaminen
Päästövähennykset eivät yksin riitä ilmastonmuutoksen hillintään, vaan ilmakehään jo päässyttä hiiltä pitää sitoa ja varastoida takaisin maahan. Luonnon ekosysteemeistä tulee entistäkin tärkeämpiä sekä ilmastonmuutoksen torjunnan että sopeutumisen kannalta. Turvallinen ja tehokas tapa hiilen sidontaan ja muuttuviin ilmasto-olosuhteisin varautumiseen on metsien ja soiden suojelu ja ennallistaminen. Huomauttaisimme kuitenkin, että esimerkiksi Etelä-Suomen metsien suojeluohjelman Metson rahoitus näyttäisi edelleen jäävän alemmalle tasolle kuin se oli vuosina 2008-2017 keskimäärin.

Metsähallituksen tuloutustavoite valtiolle näyttäisi säilyvän ylimitoitetun korkeana, mikä voi johtaa arvokkaiden luontokohteiden ja hiilivarastojen hakkuisiin.

Noin 6 miljoonan euron satsaus virtavesien vaelluskalojen vaellusesteiden poistoon ensi vuoden budjetissa on hyvä sijoitus. Odotamme, että nämä rahat tulevat haettavaksi projekteihin. Jotta hallitusohjelmassa kaavailtu koko 18 miljoonaa euroa saataisiin käytettyä, täytyisi nykyisten kalataloudellisten kunnostusten rahoitussääntöjen mukaisesti löytyä 50% yksityistä vastinrahaa. 18 miljoonaa euroa kerääminen yksityiltä tahoilta voi olla niin haastavaa, että rahoitusehto tosiasiallisesti estää hankkeiden toteutumisen. Tätä kehitystä on syytä pitää silmällä ja miettiä siihen ratkaisukeinoja.

Maankäyttösektori
Maankäyttösektorin nielut romahtivat vuonna 2018 edellisvuoteen verrattuna 30 prosenttia, mikä vaikeuttaa merkittävästi Suomen pyrkimyksiä hiilinegatiivisuuteen. Odotamme, että hallitusohjelmaan kirjattu maankäyttösektorin ilmasto-ohjelma sisältää vahvoja ja kiireellisiä toimia hiilinielujen vahvistamiseksi, hiilivarastojen suojelemiseksi ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi. Tähän kaikkeen tarvitaan myös taloudellista panosta ja hallitusohjelmassa onkin tähän varattu tulevaisuusinvestointeja. On tärkeää, että resursseja kohdennetaan myös soiden ja turvemaiden päästöjen vähentämiseen sekä metsäkadon vastaisiin toimiin. Metsille tulisi asettaa raivausmaksu.

Maatalous
Maatalouden taakanjakosektorille kohdistuvat päästöt eivät ole lähteneet laskuun. Suomen tulisi vahvemmin ohjata ruoantuotantoa ja -kulutusta ilmastoystävällisempään suuntaan. Ruoantuotannon tukijärjestelmää tulisi uudistaa niin, että se tukee lihantuotannon vähentämistä ja kotimaista kasviproteiinien tuotantoa. Lisäksi ruoan kulutusta tulisi ohjata taloudellisilla ja muilla ohjauskeinoilla (mm. julkiset hankinnat) kohti kasvispainotteista ruokavaliota. Myös eläintuotantoon liittyvän pellonraivauksen aiheuttamiin maankäyttösektorin päästöihin (mm. turvepellot) on puututtava voimakkaasti. Talousarvioesityksen miljoona euroa kestävän

ruokajärjestelmän toteuttamiseen ja ruokahävikin torjuntaan vuonna 2020 on oikean suuntainen satsaus, mutta riittämätön tarvittavan muutoksen saamiseksi.

Kehitysyhteistyö
Kehitysyhteistyörahojen prosentuaalinen korotus näyttää olevan vaatimaton kansainväliseen 0,7 % tavoitteeseen verrattuna. Kannatettavaa kuitenkin on, että ilmastonmuutoksen hillintä ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen ovat yksi painopistealueista. Sen lisäksi myös kansainvälisen luonnonsuojelun rahoitusta pitää vahvistaa: luonnon monimuotoisuuden rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa on merkittävä, varsinkin köyhissä ja kehittyvissä maissa, jotka ovat suuresti riippuvaisia ekosysteemipalveluista ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä. Kehitysyhteistyövarojen kautta Suomi voi tehokkaasti toteuttaa globaalia ilmasto- ja ympäristövastuutaan ja lunastaa hallitusohjelman lupauksen Suomesta kansainvälisenä lippulaivana ilmasto- ja ympäristöasioissa.

Suomen lahjamuotoinen ilmastorahoitus tulisi nostaa vähintään 200 miljoonaan euroon vuodessa. Se tulisi ohjata tasaisesti hillintään ja sopeutumiseen ja sen tulee olla lisäistä suhteessa kehitysyhteistyövaroihin. Päästöoikeuksien huutokauppatulot tulisi ohjata kansainvälisiin ilmastotoimiin ja kehitysyhteistyöhön. Kun ilmastorahoitus saadaan tavoitteen mukaiseksi, päästöhuutokauppatuloilla voitaisiin tukea myös kotimaisia ilmastotoimia.

Ilmastopaneeli
Olemme tyytyväisiä siihen, että ilmastopaneelin roolia vahvistetaan ja sen rahoitusta myös lisätään. Riippumattoman tieteellisen tutkimuksen rooli on ensiarvoisen tärkeä poliittisessa työssä.

Muuta
Budjettiesitys leikkaa rahoitusta kansalaisjärjestöiltä 200 000 €. Järjestöjen toiminta on kriittisen tärkeää hallituksen ja viranomaisten ilmastotoimenpiteiden kirittäjinä. Tämän toiminnan edellytysten leikkaaminen ympäristö- ja ilmastokriisin aikana on erittäin valitettavaa.

Maailman Luonnon Säätiö (WWF)
Suomen rahasto

Jari Luukkonen
Suojelujohtaja

Jussi Nikula
ohjelmapäällikkö